

De relatie tussen sociaal-economische status en vijandige attributies.

Suzanne Andeweg, s1145665

14-8-2014

Algemene en Gezinspedagogiek

Universiteit Leiden

Abstract

Het doel van dit onderzoek was om de relatie tussen SES en vijandige attributies te onderzoeken en te bepalen welk onderdeel van SES het sterkst was gerelateerd aan vijandige attributies. De sample bestond uit 56 Nederlandse moeders. De participanten voerden de Naughty or Clumsy Attribution Task (NoCAT) uit, een nieuw instrument om attributies te meten. Er werden geen significante relaties gevonden, wat in strijd is met eerder onderzoek waar wel een relatie werd gevonden. Dit kan betekenen dat er geen relatie is tussen SES en vijandige attributie in de Nederlandse populatie of dat de relatie niet van toepassing is op vijandige attributies van kindgedrag. Ten aanzien van de opzet van het onderzoek zijn andere verklaringen voor de gevonden resultaten de kleine sample met weinig participanten met lage SES, het niet meenemen van het onderdeel beroepsstatus als onderdeel van SES en het gebruiken van de nog niet gevalideerde NoCAT om attributies te meten .

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Family Stress Model	3
Sociaal-economische status	4
Ouderlijke attributie	5
SES en attributie	6
Huidige onderzoek.....	8
Methode	10
Participanten	10
Procedure	10
Meetinstrumenten	11
Data-analyse	12
Resultaten	103
Discussie	16
Limitaties	16
Toekomstig onderzoek.....	18
Conclusie	19
Literatuurlijst	20

Formatted: Dutch (Netherlands)

Formatted: Dutch (Netherlands)

Formatted: Dutch (Netherlands)

Formatted: Dutch (Netherlands)

Formatted: Dutch (Netherlands)

Inleiding

Oudergedrag beïnvloedt de ontwikkeling van het kind op zowel sociaal, emotioneel als cognitief gebied. Oudergedrag wordt onder andere beïnvloed door ouderlijke attributies (Leung & Slep, 2006; Nix et al., 1999; Snyder, Cramer, Afank & Patterson, 2005). Wanneer een ouder vijandige attributies heeft, betekent dit dat de ouder gedrag van het kind als intentioneel interpreteert. Een voorbeeld hiervan is “mijn kind stoot een glas melk om, om mij te pesten”. Deze vorm van attributies is gerelateerd aan meer hardhandig opvoeden (Snyder et al., 2005). Hardhandig opvoeden is een vorm van negatief oudergedrag dat onder andere bestaat uit fysiek straffen en het kind hardhandig beetpakken om een verbod of gebod kracht bij te zetten (Joosen, Mesman, Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2012). Meer hardhandig opvoeden beïnvloedt de ontwikkeling van het kind negatief en is onder andere gerelateerd aan meer agressief gedrag, een slechte verwerking van sociale informatie en kindermishandeling (Gershoff, 2002; Weiss, Dodge, Bates & Pettit, 1992). Het verband tussen vijandige attributies en hardhandig opvoeden kan verklaard worden aan de hand van het Family Stress Model (FSM; Conger, Conger & Martin, 2010). Volgens het FSM leidt economische druk namelijk tot vijandige ouderlijke attributies en negatief oudergedrag. Sociaal-economische status (SES) kan gebruikt worden als maat voor de economische druk. In de huidige studie wordt onderzocht welke relatie er tussen SES en vijandige attributies bestaat en welk onderdeel van SES het sterkst is gerelateerd aan vijandige attributies.

Family Stress Model (FSM)

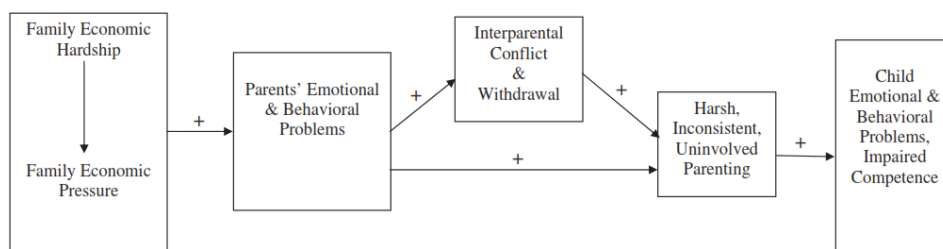
Het Family Stress Model is bedacht door Conger en Elder (1984, zoals beschreven in Conger et al., 2010) en was oorspronkelijk bedoeld om de negatieve invloed van armoede op huwelijksrelaties uit te leggen. Het model is uitgebreid naar een model dat de invloed van armoede op het functioneren van zowel huwelijksrelaties als het gezin verklaart (Conger et

al., 2010). Het uitgangspunt van het FSM is dat armoede indirect is gerelateerd aan de ontwikkeling van het kind via het oudergedrag. Volgens het model kan armoede leiden tot economische druk bij de ouders, bijvoorbeeld het niet kunnen voorzien in de basisbehoeften of het niet kunnen betalen van rekeningen. Deze druk zorgt ervoor dat ouders minder goed cognitief en emotioneel functioneren. Dit leidt, samen met een toename in partnerconflicten, tot meer hardhandig, inconsistent en ongeïnteresseerd oudergedrag. Door dit oudergedrag verslechtert de emotionele ontwikkeling van het kind, neemt het aantal internaliserende en externaliserende gedragsproblemen toe en heeft het kind een verminderde competentie. In figuur 1 staat het Family Stress Model uitgetekend (Conger et al., 2010).

Comment [mb1]: Ik mis de term zelfregulatie. Is dat niet een *key feature* van deze theorie?

Comment [T2]: Ik heb het artikel nog eens extra goed nagelezen, maar ik kom de term of iets wat erop lijkt nergens tegen..

Comment [mb3]: Ik zie het figuur niet, enkel de titel

Figuur 1. Het Family Stress Model. Overgenomen van “Socioeconomic status, family processes, and individual development,” van R. D. Conger, K. J. Conger, & M. J. Martin, 2010, *Journal of Marriage and Family*, 72, p 692.

Sociaal-economische status

SES is een indicator voor de sociale positie van een gezin of persoon (Conger et al., 2010). Hieronder vallen onder andere de economische omstandigheden waarin een persoon leeft, het aanzien en de mogelijkheden van die persoon. Het wordt vaak gemeten via het inkomen, de hoogst genoten opleiding en de beroepsstatus. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat SES een rol speelt bij de relatie tussen oudergedrag en de ontwikkeling van het kind (Dodge, Pettit & Bates, 1994; Pinderhughes, Dodge, Bates, Pettit & Zelli, 2000). Zo hebben kinderen van moeders met een lage SES meer probleemgedrag (Fox, Platz & Bentley, 1994). In jongens van 13-jarige leeftijd werd de relatie tussen SES en delinquentie verklaard

door hardhandig disciplineren (Larzelere & Patterson, 1990). Volgens Pinderhughes et al. (2000) was lage SES gerelateerd aan meer hardhandig disciplineren wanneer ouders meer stress ervoeren. Ten slotte vonden Dodge et al. (1994) in een longitudinale studie een negatieve relatie tussen SES en door de leerkracht gerapporteerd externaliserend probleemgedrag van het kind gedurende de basisschool, waarbij het probleemgedrag bovendien toenam naarmate het kind ouder werd. De relatie tussen SES en externaliserend probleemgedrag werd het best verklaard door hardhandig disciplineren in vergelijking met andere constructen, zoals het zien van geweld in de omgeving, minder moederlijke warmte en het zien van geweld als een goede oplossing in een conflict.

Ouderlijke attributie

Een factor die gerelateerd is aan hardhandig disciplineren en probleemgedrag, is ouderlijke attributie (Bugental, New, Johnston & Silvester, 1998; Leung et al., 2006; Snyder et al., 2005). Ouderlijke attributie is de betekenis die een ouder geeft aan het gedrag van een kind. Volgens het *Social Information Processing Model* (SIP-model) beïnvloeden bestaande schema's de perceptie van, interpretatie van en evaluatie van sociaal gedrag, hoe deze informatie wordt gebruikt bij het kiezen van een reactie op het gedrag en hoe deze reactie uitgevoerd en gemonitord wordt (Farc, Crouch, Skowronski & Milner, 2008). Attributie past binnen het SIP-model bij de interpretatie van sociaal gedrag. Bestaande schema's zijn combinaties van gebeurtenissen en de reactie daarop, gebaseerd op ervaringen uit het verleden, en bereiden een individu voor op toekomstige soortgelijke situaties (Farc et al., 2008). Vaker gebruikte schema's zijn van grotere invloed dan minder gebruikte schema's en hebben zo meer invloed op onder andere attributies.

Binnen attributies kan een tweedeling gemaakt worden tussen vijandige en niet-vijandige attributie (Leung et al., 2006; Snyder et al., 2005). Vijandige attributie betekent dat

de ouder het gedrag van een kind toewijst aan intentie of het kind als verantwoordelijk ziet en niet in staat is om andere verklaringen voor het gedrag te bedenken. Stel dat een kind een glas melk omstoot, dan is een voorbeeld van vijandige attributies dat de ouder denkt dat het kind dit expres doet om de ouder dwars te zitten. Niet-vijandige attributie betekent dat de ouder het gedrag interpreteert binnen de context waarin het gedrag plaatsvindt en rekening houdt met de (on)mogelijkheden van het kind. In het geval van het kind dat een glas melk omstoot, zou de ouder kunnen denken dat het kind nog te jong is om het glas zelf goed vast te houden. Dit is een voorbeeld van niet-vijandige attributie.

Vaak geactiveerde negatieve schema's zorgen voor meer negatieve interpretaties van gedrag en zijn zo gerelateerd aan meer vijandige attributies (Farc et al., 2008). Volgens het SIP-model beïnvloedt attributie de reactie van het individu op sociaal gedrag. Dit wordt ondersteund door onderzoek naar de relatie tussen vijandige attributie en hardhandig disciplineren en gedragsproblemen in het kind. Zo is vijandige attributie gerelateerd aan hardhandig disciplineren en gedragsproblemen in kinderen van de basisschoolleeftijd (Snyder et al., 2005). Nix et al. (1999) vonden daarnaast in een longitudinale studie dat de relatie tussen vijandige attributie -en externaliserend probleemgedrag van kinderen op school verklaard werd door hardhandig disciplineren. Volgens Bauer en Twentyman (1985) hadden fysiek mishandelende moeders meer vijandige attributies dan verwaarlozende en niet-mishandelende moeders. Stressvolle situaties zijn gerelateerd aan meer vijandige attributies en hardhandig disciplineren (Bauer & Twentyman, 1985; Pinderhughes et al., 2000). Ten slotte is vijandige attributie van moeders gerelateerd aan meer dwingende interacties met hun zoons (MacKinnon-Lewis, Lamb, Arbuckle, Baradaran & Volling, 1992).

Het vaker gebruiken van vijandige attributies als gevolg van stress valt onder de ouderlijke emotionele problemen van het FSM. SES kan stress opleveren en zo deze

~~problemen veroorzaken. Op deze manier is SES in het FSM gerelateerd aan ouderlijke attributie, waarbij lage SES meer vijandige attributies voorspelt.~~

Comment [T4]: Ik heb dit stukje tekst verplaatst naar beneden en onderdeel van het resume gemaakt.

SES en attributie

Uit onderzoek blijkt dat er een relatie is tussen SES en ouderlijke attributie, waarbij lage SES is gerelateerd aan meer vijandige attributie (e.g., Barefoot et al., 1991; Chen, Langer, Raphaelson & Matthews, 2004; Lynch, Kaplan & Salonen, 1997). Zo was lage SES in een sample van 2536 Amerikaanse volwassenen gerelateerd aan vijandige attributie, waarbij SES werd gedefinieerd als inkomen, opleidingsniveau en beroepsstatus (Barefoot et al., 1991). Vijandige attributies werden in de studie met de Cook-Medley Hostility Scale gemeten. Aan een sample van 100 Amerikaanse scholieren tussen de 15 en 19 jaar werden filmpjes van ambigue sociale situaties getoond om vijandige attributie te meten (Chen et al., 2004). Uit dit onderzoek bleek dat scholieren met een lage SES meer vijandige attributies hadden en dat deze relatie verklaard werd door *general life events*, oftewel algemene levenservaringen. Hieronder werden positieve en negatieve ervaringen verstaan, zoals respectievelijk het winnen van een prijs of het ruziën met een familielid. Scholieren met een lage SES hadden vaker een gebrek aan positieve ervaringen dan scholieren met een hoge SES. Dit kan ervoor gezorgd hebben dat scholieren met een lage SES meer negatieve verwachtingen hadden van situaties, waardoor ze meer vijandige attributies hadden. SES werd in dit onderzoek bepaald aan de hand van jaren van onderwijs, beroepsstatus, inkomen en spaarrekeningen. Lynch et al. (1997) keken naar SES in verschillende levensfasen. Er werd een relatie gevonden tussen lage SES en vijandige attributie in de volwassenheid. Ook werd een relatie gevonden tussen lage SES in de kindertijd en lage SES in de volwassenheid en vijandige attributie in de volwassenheid. In deze studie werd een verkorte versie van de Cook-

Medley Hostility Scale gebruikt en werd SES gemeten als opleidingsniveau, beroepsstatus, behuizing en in de kindertijd in hoeverre het gezin als vermogend werd gezien.

Daarnaast zijn er onderzoeken die een indirecte relatie vinden tussen SES en vijandige attributie. Zo wordt de relatie tussen lage SES en vijandige attributie verklaard door stress (Pinderhughes et al., 2000). Vijandige attributie verklaart de relatie tussen SES en positiviteit en negativiteit in het gedrag van de moeder richting haar kind (Conger, McCarty, Yang, Lahey & Kropp, 1984).

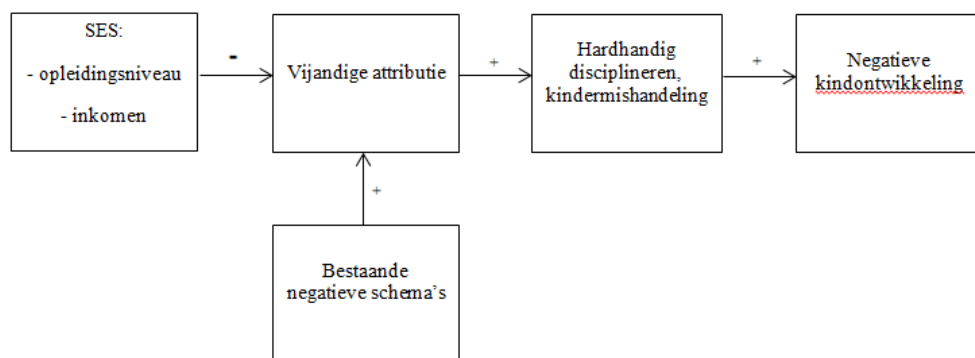
De definitie van SES is niet in alle onderzoeken gelijk, waardoor het lastig is om te bepalen welk onderdeel van SES het belangrijkste is. Er zijn echter wel aanwijzingen dat opleidingsniveau en beroepsstatus belangrijker zijn dan inkomen. Zo vonden Chen et al. (2004) wel een relatie tussen lager opleidingsniveau, lagere beroepsstatus en vijandige attributie, maar niet tussen een lager inkomen en vijandige attributie. Zij gaven als mogelijke verklaring hiervoor dat inkomen minder stabiel is dan opleidingsniveau en beroepsstatus. MacKinnon-Lewis et al. (1992) vonden echter een tegenovergestelde relatie. Opleidingsniveau beïnvloedde de relatie tussen attributie van de moeder en agressie gericht op haar zoon alleen voor een hoog opleidingsniveau. Dit betekent dat er geen relatie was tussen attributie en agressie gericht op haar zoon als de moeder een laag opleidingsniveau had. Er is dus nog geen duidelijkheid over welk onderdeel van SES het belangrijkste is en hoe deze relatie eruit ziet.

Er is nog geen onderzoek gedaan met een sample volledig bestaand uit vrouwen. Daarnaast wordt in de meeste onderzoeken gericht op vijandige attributies in algemene sociale interacties, niet op interacties met het kind. Het is dus belangrijk dat er wordt onderzocht hoe SES en vijandige attributie voor kindgedrag samenhangt in een sample van moeders. Daarnaast is het belangrijk dat wordt onderzocht of de relatie tussen lage SES en vijandige attributie ook in een Nederlandse sample gevonden wordt, omdat dit voorheen nog

niet is onderzocht. Een dergelijk onderzoek kan aangeven of eerdere resultaten in een andere populatie generaliseerbaar zijn naar de Nederlandse populatie.

Samenvattend

Het vaker gebruiken van vijandige attributies als gevolg van stress valt onder de ouderlijke emotionele problemen van het FSM (Conger et al., 2010). SES kan stress opleveren en zo deze problemen veroorzaken. Op deze manier is SES in het FSM gerelateerd aan ouderlijke attributie, waarbij lage SES meer vijandige attributies voorspelt. Volgens zowel het FSM als het SIP-model, leidt vijandige attributie tot hardhandig disciplineren, wat gerelateerd is aan kindermishandeling (Conger et al., 2010; Farc et al., 2008; Gershoff, 2002). In figuur 2 is de volledige relatie tussen SES, bestaande schema's, vijandige attributie, hardhandig disciplineren en de kindontwikkeling volgens het FSM en het SIP-model gecombineerd uitgetekend. Gezien de relatie tussen vijandige attributie, hardhandig disciplineren en kindermishandeling, is het belangrijk om te zien of SES vijandige attributies van kindgedrag beïnvloedt in een sample van Nederlandse moeders (Gershoff, 2002; Snyder et al., 2005). Dit kan aangrijpingspunten geven voor interventies tegen en de preventie van kindermishandeling.

Figuur 22. De relatie tussen SES, bestaande schema's, vijandige attributie, hardhandig disciplineren en negatieve kindontwikkeling.

Formatted: Indent: First line: 0 cm

Formatted: Font: Italic

Formatted: Keep with next

Formatted: Font: (Default) Times New Roman, 11 pt, Not Bold, Italic, Font color: Text 1

Formatted: Caption, Line spacing: single

Formatted: Font: 11 pt, Not Italic, Font color: Text 1

Huidige onderzoek

In dit onderzoek wordt de relatie tussen SES en vijandige attributies onderzocht in een Nederlandse sample bestaande uit moeders van kinderen van 2 tot 5 jaar. Er wordt verwacht dat lage SES gerelateerd is aan meer vijandige attributie, in lijn met eerdere bevindingen (Barefoot et al., 1991; Chen et al., 2004; Lynch et al., 1997).

Daarnaast wordt onderzocht welk onderdeel van SES het sterkst gerelateerd is aan ouderlijke attributie. In verschillende onderzoeken is namelijk aangegeven dat er behoefte is aan onderzoek naar welk onderdeel van SES de sterkste voorspeller is van oudergedrag (Bradley & Corwyn, 2002; Conger et al., 2010; Mesman, Van IJzendoorn & Bakermans-Kranenburg, 2012). Er wordt verwacht dat het onderdeel opleidingsniveau sterker zal zijn gerelateerd aan vijandige attributie dan inkomen. ~~Dit wordt verwacht~~ omdat meerdere onderzoeken vonden dat specifiek het onderdeel opleidingsniveau gerelateerd was aan vijandige attributie, niet het onderdeel inkomen (Chen et al., 2004; Kubzansky et al., 1999). Ook is een lager opleidingsniveau sterker gerelateerd aan stresshormonen dan een lager inkomen (Cohen, Doyle & Baum, 2006). Gezien de rol van stress in de relatie tussen SES en vijandige attributie, kan dit betekenen dat opleidingsniveau sterker is gerelateerd aan vijandige attributie dan inkomen.

Formatted: Keep lines together

Comment [mb5]: Wat is hun verklaring daarbij?

Comment [T6]: Dit heb ik onderaan pagina 7 al uitgelegd en nu haal ik de onderzoeken aan waar het toen over ging; moet dit hier herhaald worden?

Methode

Participanten

Dit onderzoek maakt deel uit van het onderzoeksproject 'Moeders van Nu' aan de Universiteit Leiden, gericht op moeders met kinderen in de leeftijd van 2 tot en met 5 jaar. De participanten zijn geworven via social media en door de verspreiding van flyers en posters over het onderzoek in lage SES-wijken. Daarnaast is er geworven in drukke winkelstraten door mensen direct aan te spreken over deelname aan het onderzoek. Uit de werving zijn uiteindelijk 57 geschikte aanmeldingen gekomen. De moeder werd geschikt bevonden als ze de Nederlandse taal goed sprak. Lesbische moeders die samen een kind opvoedden, werden geëxcludeerd. Het kind dat deelnam aan het huisbezoek moest tussen de leeftijd van 2 tot en met 5 jaar oud zijn en mocht geen ontwikkelingsstoornis hebben. De moeders hadden de Nederlandse nationaliteit. 12,3% was alleenstaande moeder, in 87,7% was er een tweede verzorger. De leeftijd van de kinderen varieerde van 2 tot en met 6 jaar ($M=3.52$, $SD=1.23$). Er deden 28 jongens en 29 meisjes mee.

Procedure

Moeders konden via de website van het onderzoek of telefonisch een vragenlijst beantwoorden. Aan de hand van deze vragenlijst werd de geschiktheid van de moeder voor deelname aan het onderzoek beoordeeld. Indien een moeder geschikt was om deel te nemen, werden telefonisch afspraken gemaakt. Deelname aan het volledige onderzoeksproject bestond uit een huisbezoek met spelinteractie met het kind en twee labbezoeken aan de Universiteit Leiden zonder het kind. Tijdens beide labbezoeken werd dezelfde attributietaak afgenomen. Gedurende een van de labbezoeken werd stress opgewerkt middels de Trier Social Stress Test (TSST; Kirschbaum, Pirke & Hellhammer, 1993), het andere labbezoek was zonder de TSST en diende als controle om zo de invloed van stress op de attributietaak te

bepalen. De volgorde van deze condities was gecounterbalanced. Alle labbezoeken vonden plaats in dezelfde labruimte op de Universiteit Leiden. In dit onderzoek werden de data van de controleconditie gebruikt, omdat in dit bezoek geen extra stress werd opgewekt die het maken van de attributietaak kon beïnvloeden. Tijdens het controlelabbezoek vulde de participant vragenlijsten in over een ontspannend onderwerp en voerde zij een adviesgesprek met de proefleider over uitgestald speelgoed. Dit gesprek werd onderbroken, zodat de participant de attributietaak op de computer uit kon voeren.

Meetinstrumenten

Attributie. Om vijandige attributies te meten, is de Naughty or Clumsy Attribution Task (NoCAT; Beckerman, Mesman & Alink, 2013) gebruikt. De taak werd uitgevoerd op de computer en bestond uit vignetten waarop kinderen ambigu of neutraal gedrag vertonen. De plaatjes waren getekend en de kinderen waren genderneutraal en niet van een specifieke leeftijd. Moeders kregen verschillende vragen over de vignetten en moesten ~~op een geleidelijke schaal~~ aangeven ~~in hoeverre de of de~~ stelling op de moeder van toepassing was door ja of nee te antwoorden. Een moeder kreeg bijvoorbeeld een vignet van een kind dat een glas melk omstoot. De moeder werd gevraagd ~~in hoeverre of~~ ze het stout, zielig, irritant en schattig vond en ~~in hoeverre of~~ ze boos zou worden, zou troosten, straffen en glimlachen. Om een score op vijandige attributie te maken, werden de ambigue vignetten van de controleconditie gebruikt. De gebruikte vragen waren of de moeder het stout of irritant vond en of ze boos zou worden of zou straffen.

SES. SES werd in dit onderzoek bepaald aan de hand van het inkomen en de hoogst genoten opleiding. Bij het inkomen werd rekening gehouden met de gezinsgrootte. Een maandelijks inkomen van €1500,- of minder werd als laag inkomen beschouwd. Een maandelijks inkomen van €2500,- of hoger werd als hoog inkomen beschouwd. Het

opleidingsniveau was laag als de participant alleen de lagere school of lager beroepsonderwijs had gevolgd. Het niveau was hoog als de participant hoger onderwijs eerste trap (hbo, propedeuse of kandidaats/Bachelor WO) of tweede trap (WO doctoraal/Master, ingenieursopleiding, post-hbo onderwijs) had gevolgd. Participanten werden in een van de drie categorieën SES verdeeld. Als zowel het inkomen als het opleidingsniveau laag was, werd de participant in de categorie lage SES ingedeeld. Als één van beide onderdelen laag was, of als allebei de onderdelen gemiddeld waren, werd de participant in midden SES ingedeeld. Als beide onderdelen hoog waren, werd de participant in de categorie hoge SES ingedeeld. Bij de verdeling van de participanten in categorieën woog opleidingsniveau zwaarder mee dan inkomen. De categorieën laag en midden zijn samengevoegd. De uiteindelijke verdeling was 27 in de categorie laag/midden en 28 in de categorie hoog.

Data-analyse

Na een univariate en bivariate data-inspectie wordt een onafhankelijke t-toets uitgevoerd om de relatie tussen SES en vijandige attributie te meten. Om te onderzoeken welk onderdeel van SES het sterkst is gerelateerd aan vijandige attributies, wordt een ANOVA uitgevoerd om de relatie tussen opleidingsniveau en vijandige attributie te meten en de correlatie berekend tussen inkomen en vijandige attributie.

Resultaten

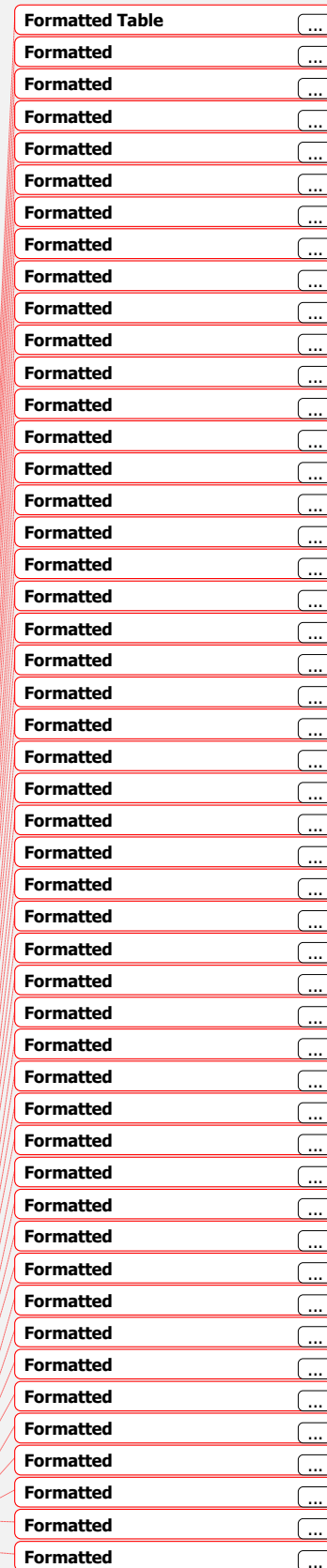
Data-inspectie Eerst is een univariate datainspectie uitgevoerd. Participanten met missende waarden en sterke uitbijters zijn niet meegenomen in de data-analyse, waardoor uiteindelijk de data van 51 participanten zijn gebruikt. De variabelen werden normaal verdeeld bevonden door te kijken naar de waarden van de skewness en kurtosis. Voor de bivariate datainspectie is een matrixscatterplot gemaakt. Heteroscedastiteit werd alleen gevonden tussen SES en inkomen en tussen SES en opleidingsniveau. Dit is logisch, omdat SES bestaat uit inkomen en opleidingsniveau.

Beschrijvende statistiek — In tabel 1 staat de beschrijvende statistiek voor de gebruikte variabelen. De score op de NoCAT voor vijandige attributies varieerde van 1 tot 31 ($M = 15,84$, $SD = 6,98$), waarbij een hogere score staat voor meer vijandige attributies. Moeders werden verdeeld in de categorie laag/midden ($N=27$) of hoge SES ($N=28$). De hoogst genoten opleiding van de moeder varieerde van lager beroepsonderwijs of gedeeltelijk voortgezet onderwijs tot hoger onderwijs tweede trap (WO doctoraal/Master, ingenieursopleiding, post-hbo onderwijs). Het meest voorkomende opleidingsniveau was hoger onderwijs eerste trap (hbo, propedeuse of kandidaats/Bachelor WO). Het inkomen per gezinslid varieerde tussen de 321,43 en 1416,67 euro per maand ($M=773,99$, $SD=248,25$).

Tabel 1

Beschrijvende statistiek van de variabelen *Categorie SES*, *vijandige attributie*, *niet-vijandige attributie*, *opleidingsniveau van de moeder* en *inkomen per gezinslid* ($n = 56$).

		Categorie SES	Opleidingsniveau moeder	Inkomen per gezinslid	Vijandige attributie
N	Valid	54	56	51	56
	Missing	2	0	5	0
Mean		1,5000	3,84	773,99868	15,84
Std. Deviation		50,469	8,899	248,25304	6,98
Skewness		0,000	1,154	5,564	2,23
Std. Error of Skewness		3,325	3,249	3,249	3,33
Kurtosis		2,0878	8,894	0,985	1,14
Std. Error of Kurtosis		6,439	6,328	6,328	6,66
Minimum		1,00	2	321,43	1,00
Maximum		2,00	5	1416,67	31,00

De relatie tussen SES en vijandige attributie Om de relatie tussen SES en vijandige attributie te berekenen, werd een onafhankelijke t-toets uitgevoerd. Er is geen significant verschil gevonden tussen de groepen SES en vijandige attributie, $t(50) = -1,12, p > .05$ (zie Tabel 2).

Tabel 2.
Onafhankelijke t-toets voor categorie SES en vijandige attributie ($n = 51$).

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		<i>F</i>	<i>Sig.</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>Sig.</i> (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Vijandige attributie	Equal variances assumed	<i>.2108</i>	<i>.651</i>	<i>-.803</i>	49	<i>.4326</i>	<i>1.587538</i>	<i>1.96082</i>	<i>-5.52</i>	<i>2.376502</i>
	Equal variances not assumed			<i>-.803</i>	<i>48.540</i>	<i>.4326</i>	<i>1.587538</i>	<i>1.96307</i>	<i>-5.52</i>	<i>2.37049</i>

Formatted: Keep lines together

Formatted: Font: Italic

Formatted: Font: Italic

Formatted Table

Formatted: Keep lines together

Formatted: Centered, Keep lines together

Formatted: Centered, Keep lines together

De relatie tussen het opleidingsniveau van de moeder en vijandige attributie Er werd een ANOVA uitgevoerd tussen het opleidingsniveau van de moeder en vijandige attributies. Er is geen significant verschil tussen het opleidingsniveau van de moeder en de score op vijandige attributie, $F(3, 48) = .113, p > .05$ (zie Tabel 3)

Tabel 3.
ANOVA voor het opleidingsniveau van de moeder en vijandige attributie ($n = 51$).

	Sum of Squares	<i>df</i>	Mean Square	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
Between Groups	<i>20.224</i>	3	<i>6.740</i>	<i>.113</i>	<i>.952</i>
Within Groups	<i>2851.5329</i>	48	<i>59.4107</i>		
Total	<i>2871.750</i>	51			

Formatted: Keep lines together

Formatted Table

Formatted: Font: Italic

Formatted: Font: Italic

Formatted: Keep lines together

Formatted: Centered, Keep lines together

Formatted: Keep lines together

Formatted: Centered, Keep lines together

Formatted: Keep lines together

Formatted: Centered, Keep lines together

Formatted: Keep lines together

De relatie tussen inkomen en vijandige attributies Om de relatie tussen inkomen en vijandige attributies te meten, werd een correlatie uitgevoerd. Er is geen significantie relatie tussen inkomen per gezinslid en de score op vijandige attributie, $r = -.07, p > .05$ (zie Tabel 4).

Tabel 4.

Correlatie voor het inkomen per gezinslid en vijandige attributie (n = 51).

		Inkomen per gezinslid	Vijandige attributie
Inkomen per gezinslid	Pearson Correlation	1	-.073
	Sig. (2-tailed)		.613

Formatted: Keep lines together

Formatted Table

Formatted: Keep lines together

Formatted: Centered, Keep lines together

Formatted: Centered, Keep lines together

Formatted: Keep lines together

Formatted: Keep lines together

Discussie

Dit onderzoek had als doel het onderzoeken van de relatie tussen SES en vijandige attributies en het bepalen welk onderdeel van SES sterker gerelateerd was aan vijandige attributies. De resultaten van dit onderzoeken toonden geen relatie aan tussen SES en vijandige attributies. Ook bleek er geen relatie tussen opleidingsniveau en attributie en tussen inkomen per gezinslid en attributie te bestaan.

Deze bevindingen zijn niet in lijn met eerder onderzoek, waarbij wel een relatie werd gevonden tussen lage SES en vijandige attributies (Barefoot et al., 1991; Chen et al., 2004; Lynch et al., 1997). Wellicht bestaat deze relatie niet in een Nederlandse sample. Echter, de relatie werd wel gevonden in andere westerse samples, zoals in Amerikaanse en Finse samples (Barefoot et al., 1991; Chen et al., 2004; Lynch et al., 1997). Het is mogelijk dat de Nederlandse populatie dusdanig afwijkt van de Amerikaanse en Finse bevolking dat er hier geen sprake is van een dergelijke relatie tussen SES en attributie. Het is ook mogelijk dat deze relatie niet geldt voor vijandige attributies van kindgedrag, maar alleen voor attributies in andere sociale situaties. De relatie tussen SES en vijandige attributies van kindgedrag is nog niet eerder onderzocht. In Chen et al. (2004) werd gekeken naar vijandige attributies met betrekking tot een vreemde in een winkelcentrum en een leraar in een klaslokaal. Hier werd wel een relatie tussen lage SES en vijandige attributie gevonden. Wellicht spelen bij attributies van kindgedrag andere mechanismen een rol dan bij attributies van het gedrag van een vreemde of niet-familieelid, waardoor er geen relatie is tussen SES en vijandige attributie van kindgedrag.

Limitaties

Daarentegen zijn er een aantal beperkingen bij het huidige onderzoek, welke mogelijk de gevonden resultaten kunnen verklaren. Ten eerste is SES alleen gemeten als

opleidingsniveau en inkomen. In veel onderzoeken wordt de beroepsstatus meegenomen bij het bepalen van SES (Conger et al., 2010). Een meer volledige definitie van SES had wellicht verschil gemaakt. Ten tweede bestond de sample voornamelijk uit hoge SES. De categorieën lage en midden SES werden samengevoegd, omdat zeer weinig participanten een lage SES hadden. Het kan zijn dat er hierdoor niet genoeg variatie was tussen de groepen. Ten derde waren er geen participanten met het laagst mogelijke opleidingsniveau of zeer lage SES. Wellicht waren het opleidingsniveau en het inkomen per gezinslid in deze sample niet laag genoeg om dermate veel stress te veroorzaken om attributie te beïnvloeden. Welk niveau nodig is om stress te veroorzaken is onbekend, maar wel is bekend dat opleidingsniveau meer stress veroorzaakt dan inkomen (Cohen et al., 2006). Ten vierde is het mogelijk dat de NoCAT niet geheel geschikt is om attributies te meten. Het is een niet gevalideerd instrument en er is geen pilot uitgevoerd, dus er is geen duidelijkheid over hoe goed de NoCAT in staat is om attributies te meten. In andere onderzoeken werd attributie gemeten aan de hand van verhaaltjes waarin ambigu kindgedrag werd beschreven of aan de hand van filmpjes van sociale situaties waarna open vragen werden gesteld aan de respondent (e.g., Chen et al., 2004; MacKinnon-Lewis et al., 1992; Nix et al., 1999). In dit onderzoek werden afbeeldingen gebruikt van ambigu kindgedrag waarna de respondent zo snel mogelijk antwoord moest geven op de vraag of stelling bij het plaatje. In het geval van de filmpjes en de verhaaltjes om attributie te meten, krijgt de ouder meer de mogelijkheid om na te denken over het antwoord dan bij de NoCAT. Bugental et al. (1998) noemt twee soorten attributies, namelijk stimulusafhankelijke en geheugenafhankelijke attributie. Stimulusafhankelijke attributie wordt voorafgegaan door een bewust proces waarbij een persoon kan nadenken over de situatie. Aan geheugenafhankelijke attributie gaat een meer onbewust, automatisch proces vooraf, waarbij een persoon gebruik maakt van bestaande schema's die door de situatie geactiveerd worden. Dit sluit ook aan op het SIP-model, waarin vaker geactiveerde schema's

automatisch worden gebruikt, en minder geactiveerde schema's meer bewust (Farc et al., 2008). In dit onderzoek werd gekeken naar geheugenafhankelijke attributie omdat de participant werd gevraagd te antwoorden wat als eerste in haar op kwam. In de andere onderzoeken werd, afgaand op de beschrijvingen van de attributiemeetinstrumenten, gekeken naar stimulusafhankelijke attributie. Mogelijkerwijs is dit een belangrijk verschil in het meten van attributies.

Toekomstig onderzoek

Toekomstig onderzoek moet één definitie van SES hanteren, zodat verschillende onderzoeken beter met elkaar vergeleken kunnen worden. Daarnaast moeten grotere samples gebruikt worden met genoeg variatie in SES. In de toekomst zou de NoCAT gevalideerd moeten worden, om te zien of het daadwerkelijk geschikt is om attributies te meten. Ook zou nogmaals onderzocht moeten worden of er een relatie bestaat tussen SES en vijandige attributies in moeders, zoals in dit onderzoek is gedaan, maar met een grotere sample en een gevalideerd instrument voor vijandige attributies. Verder zou onderzoek zich moeten richten op de rol van stress in de relatie tussen SES en attributie. Onderzocht moet worden of stress deze relatie kan verklaren, zoals het FSM aangeeft (Conger et al., 2010). Daarnaast kan onderzocht worden op welke manieren SES, attributie en hardhandig disciplineren aan elkaar gerelateerd zijn. Onderzoek heeft aangetoond dat een lage SES is gerelateerd aan meer hardhandig disciplineren en aan meer vijandige attributies en dat vijandige attributies gerelateerd zijn aan meer hardhandig disciplineren (e.g., Dodge et al., 1994; Fox et al., 1994; Pinderhughes et al., 2000; Snyder et al., 2005). In vervolgonderzoek kan onderzocht worden of de relatie tussen attributie en disciplineren beïnvloed wordt door SES. Daarnaast kan, zoals hier is gedaan, onderzocht worden welk onderdeel van SES het sterkst is gerelateerd aan bijvoorbeeld attributie, hardhandig disciplineren of stress. Verschillende onderzoekers hebben

namelijk aangegeven dat dit nodig is en dit onderzoek heeft er geen duidelijkheid over kunnen geven (Bradley et al., 2002; Conger et al., 2010; Mesman et al., 2012). Cohen et al. (2006) vonden dat een lager opleidingsniveau sterker was gerelateerd aan onder andere cortisol (een maat voor stress) dan inkomen, dus in vervolgonderzoek zou stress gemeten kunnen worden met cortisol. Om uitspraken te kunnen doen over causaliteit, zou een longitudinaal onderzoek moeten worden gedaan. Omdat vijandige attributies en hardhandig disciplineren gerelateerd zijn aan kindermishandeling, kan onderzoek naar wat deze constructen beïnvloedt aangrijpingspunten geven voor interventies en de preventie van kindermishandeling ([Gershoff, 2002; Snyder et al., 2005](#)).

Conclusie

Concluderend is ~~er~~ in dit onderzoek geen relatie gevonden tussen SES en vijandige attributies en tussen de onderdelen van SES en vijandige attributies. Het is mogelijk dat deze relatie niet bestaat in de Nederlandse populatie of dat deze relatie niet van toepassing is op vijandige attributies van kindgedrag. Vervolgonderzoek met een grotere sample en een gevalideerd meetinstrument voor vijandige attributie zou meer duidelijkheid over het bestaan van een relatie tussen SES en vijandige attributies moeten geven.

Literatuurlijst

- Barefoot, J. C., Peterson, B. L., Dahlstrom, W. G., Siegler, I. C., Anderson, N. B., & Williams, Jr., R. B. (1991). Hostility patterns and health implications: Correlates of Cook-Medley hostility scale scores in a national survey. *Health Psychology, 10*, 18-24. DOI: 10.1037/0278-6133.10.1.18
- Bauer, W. D., & Twentyman, C. T. (1985). Abusing, neglectful, and comparison mothers' responses to child-related and non-child-related stressors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53*, 335-343. DOI: [10.1037/0022-006X.53.3.335](https://doi.org/10.1037/0022-006X.53.3.335)
- Beckerman, M., Alink, L. R. A., Mesman, J. (2013). Naughty or Clumsy Attribution Task. Unpublished manuscript, Centre for Child and Family Studies, Leiden University, Leiden, The Netherlands
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology, 53*, 371-399. DOI: 10.1146/annurev.psych.53.100901.135233
- Bugental, D. B., New, M., Johnston, C., & Silvester, J. (1998). Measuring parental attributions: Conceptual and methodological issues. *Journal of Family Psychology, 12*, 459-480. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.12.4.459>
- Chen, E., Langer, D. A., Raphaelson, Y. E., & Matthews, K. A. (2004). Socioeconomic status and health in adolescents: The role of stress interpretations. *Child Development, 75*, 1039-1052. DOI: 10.1111/j.1467-8624.2004.00724.x
- Cohen, S., Doyle, W. J., & Baum, A. (2006). Socioeconomic status is associated with stress hormones. *Psychosomatic Medicine, 68*, 414-420. DOI:10.1097/01.psy.0000221236.37158.b9

Field Code Changed

- Conger, R. D., Conger, K. J., & Martin, M. J. (2010). Socioeconomic status, family processes, and individual development. *Journal of Marriage and Family*, *72*, 685-704. DOI: 10.1111/j.1741-3737.2010.00725.x
- Conger, R. D., McCart, J. A., Yang, R. K., Lahey, B. B., & Kropp, J. P. (1984). Perception of child, child-rearing values, and emotional distress as mediating links between environmental stressors and observed maternal behaviour. *Child Development*, *53*, 2234-2247. DOI: 10.2307/1129795
- Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (1994). Socialization mediators of the relation between socioeconomic status and child conduct problems. *Child Development*, *65*, 640-665. DOI: 10.2307/1131407
- Fox, R. A., Platz, D. L., & Bentley, K. S. (1994). Maternal factors related to parenting practices, developmental expectations, and perceptions of child behavior problems. *The Journal of Genetic Psychology*, *156*, 431-441. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00221325.1995.9914835>
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, *128*, 539-579. DOI: 10.1037/0033-2909.128.4.539
- Joosen, K. J., Mesman, J., Bakermans-Kranenburg, M. J., & van IJzendoorn, M. H. (2012). Maternal sensitivity to infants in various settings predicts harsh discipline in toddlerhood. *Attachment & Human Development*, *14*, 101-117. DOI: 10.1080/14616734.2012.661217
- Kirschbaum, C., Pirke, K. M., Hellhammer, D. H. (1993). The 'Trier Social Stress Test' – A tool for investigating psychobiological stress responses in a laboratory setting. *Neuropsychobiology*, *28*, 76-81. DOI: 10.1159/000119004

Field Code Changed

- Kubzansky, L. D., Kawachi, I., & Sparrow, D. (1992). Socioeconomic status, hostility, and risk factor clustering in the normative aging study: Any help from the concept of allostatic load?. *Annals of Behavioral Medicine*, *21*, 330-338. DOI:10.1007/BF02895966
- Larzelere, R. E., & Patterson, G. R. (1990). Parental management: Mediator of the effect of socioeconomic status on early delinquency. *Criminology*, *28*, 301-324. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1990.tb01327.x
- Leung, D. W., & Smith Slep, A. M. (2006). Predicting inept discipline: The role of parental depressive symptoms, anger, and attributions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *74*, 524-534. DOI: 10.1037/0022-006X.74.3.524
- Lynch, J. W., Kaplan, G. A., & Salonen, J. T. (1997). Why do poor people behave poorly? Variation in adult health behaviours and psychosocial characteristics by stages of the socioeconomic lifecourse. *Social Science & Medicine*, *44*, 809-819. DOI: 10.1016/S0277-9536(96)00191-8
- MacKinnon-Lewis, C., Lamb, M. E., Arbuckle, B., Baradaran, L. P., & Volling, B. L. (1992). The relationship between biased maternal and filial attributions and the aggressiveness of their interactions. *Development and Psychopathology*, *4*, 403-415. DOI: 10.1017/S0954579400000869
- Mesman, J., Van IJzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2012). Unequal in opportunity, equal in process: Parental sensitivity promotes positive child development in ethnic minority families. *Child Development Perspectives*, *6*, 239-250. DOI:10.1111/j.1750-8606.2011.00223.x

Formatted: English (U.K.)

Nix, R. L., Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S., & McFayden

Formatted: Keep lines together

Ketchum, S. A. (1999). The relation between mothers' hostile attribution tendencies and children's externalizing behaviour problems: The mediating role of mothers' harsh discipline practices. *Child Development, 70*, 896-909. DOI: 10.1111/14678624.00065

Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S., & Zelli, A. (2000). Discipline responses: Influences of parents' socioeconomic status, ethnicity, beliefs about parenting, stress, and cognitive-emotional processes. *Journal of Family Psychology, 14*, 380-400. DOI: 10.1037/0893-3200.14.3.380

Snyder, J., Cramer, A., Afrank, J., & Patterson, G. R. (2005). The contributions of ineffective discipline and parental hostile attributions of child misbehavior to the development of conduct problems at home and school. *Developmental Psychology, 41*, 30-41. DOI: 10.1037/0012-1649.41.1.30

Weiss, B., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1992). Some consequences of early harsh discipline: Child aggression and a maladaptive social information processing style. *Child Development, 63*, 1321-1335. DOI: 10.2307/1131558